

**MEMLEKETİMİZDE BİR BOĞADA İLK DEFA TARAFIMIZDAN
TESBİT EDİLEN BİR AYAK HASTALIĞI
(L I M A X)**

Mustafa Temizer*

Tarım Bakanlığının Dekanlığımıza -kursümüze 6/Ekim/1962 gün ve 13817 sayılı yazılılarıyla İzmir, Bornova sun'i tohumlama istasyonunda ki bir boğanın muayene ve tedavisiyle görevlendirildiğimde, yukarıda adını bildirdiğimiz hastalığı (Limax) tesbit ettik.

Veraset ile ilgili bulunan hastalığın meslektaşlarımız tarafından da bilinip, tanınmasının yetiştirici ve klinisyenlere faydeli olacağı amacı ile vak'anın yayımını uygun gördük.

Etymologie :

Limax, Zoolojik bir terim olup Yunanca da Salyangoz anlamına gelen (Slug) bir kelimedenden doğmuştur. Bununla beraber bu deyim "a Rudumantary horn of an ox or cow" sığır ve öküzlerde tali kalmış, gelmişmemiş bir boynuz anlamında verir.

Denomination :

Limax'a Fransızca FOURCHET (küçük-büyük çift tırnaklılarda geniş anlamlı bir terim olup bir çok hastalıklar için kullanılmaktadır). İngilizce İNTERDIGİTAL VEGATATİVE DERMATİTİS (Corn), Almanca Zwischenklaun wulst, Türkçe siğilli dermitis, parmak arası şişkinliği (Dermatitis verrucosa) denilmektedir.

Definition :

Büyük çift tırnaklılarda, özellikle boğalarda parmak arası derisinin bir yangısı, papillar tabakasının bir hipertrofisi, nihayet hiperkeratosisi olarak meydana gelen bir hastalıktır (2-5-8).

* A.Ü. Veteriner Fakültesi II. Şirurji Kürsüsü Doçenti

Etiyoloji :

Gübre, sidik ve gübre suları, soğuk çamur, ilk baharda şebnem tanelerinin parmakların derisi üzerine yaptığı tahriş edici tesirler, parmak arası bölgeye isabet eden her türlü traumatik tesirler ve sebep oldukları sathi afet, derma'nın müzmin bir yangısıyla anatomopatolojik bakımdan vejetasyonların bizzat esası olan papillar tabakanın hipertrofinine -hiperkeratozisine yani hastalığa sebep olur. Bazı iş öküzlerini nallamak için, iki parmak arası mesafeye kaçan ensizyonun veya tutma ve bağlama esnasında kayış yahut iplerin bu bölgede husule getirdikleri yaralarda hastalığa sebep olurlar (2).

Şap hastalığında da tırnakların çevresinde ve parmak arası mesafede lokalize olan veziküllerin bir komplikasyonu olarakta hastalık husule gelebilir (2-5-7).

Ayakların yataklıklarla, gübre ve gübre suları ile devamlı teması, parmak arası derisi üzerinde yerleşen sathi yahut derin yaraların şifasında meydana gelecek değişiklik yine papillar tabakanın anormal bir şekilde hipertrofiye uğramasına ve neticede hastalığın meydana gelmesine sebep olur (4).

Hayvan ayakta iken vücut ağırlığının tesiri altında tırnaklar bir birinden uzaklaşır ve vejetasyonlar tamamıyla serbest olarak ve birbirlerine yapışarak büyürler (2-8).

Hayvanın bacakları istinattan -yere basmadan kurtulduğu andan itibaren tırnaklar birbirine yaklaşırlar, bu halde anormal vejetasyonlar tazyik altında kalırlar böylece yassılaşırlar, vejetasyon üzerine vaki olan fasıllı tazik ve gevşemeler bunların daha fazla büyümelerini teşvik eder ve kolaylaştırırlar. Hastalık her zaman husule gelmez, ancak predispoze olan hayvanlarda gelişir. Hatta bu hastalığın dominant bir veraset yoluyla yavru'lara geçtiğini bildirenler vardır (1-3-6).

Semptomlar-Lokal Araç :

Bu hastalık evvela parmak arasıyla tırnakların ön yüzlerinin üstündeki derinin iltihabıyla başlar. Derinin bu kısmı konjestiyone, kalınlaşmış, hassas yahut tazyikle ağırlıdır. Az çok tırnakların önüne doğru taşkın bir halde görülür (2). Daha sonra iltihap müzmin bir şekilde devam eder ve hasta deri kısmı tepeleri kabarık, demet halinde yerleşmiş kırmızımtırak, sigiller, vejetasyonlar dermanın papiller tabakasının hipertrofi-hiperkeratosisi ile ilgili mahsûlatla örtülür (8-9). Hastalık çok defa ard ayaklarda, bazen yalnız bir ayakta yerleşir; fakat ön ayaklarda da hastalığa rastlanır. Bu vejetasyonlar az çok büyür, münferit yahut birbirine yapışmış, katlanmış sıyrılmış yahut keratinize olmuşlardır. Ayak yere istinat ettiği zaman iki tırnak arasında hakiki natamam şakulî bir

perde şeklinde görülürler. Sathı tabakalain keratinizasyonu husule geldiği zaman, topallık azalır yahut kaybolur (10).

Fonksiyonel âraz :

İlk devirde hayvanlar bütün tabii, sıhhi görünüşlerini muhafaza ederler, fakat yürüyüş başladığı ve devam ettiği müddetçe hareketlerin zahmetli ve müşkül olduğu görülür, hayvan dikenler üzerinde yürür gibi bir vaziyet alır, bir topallık başlar, bir müddet sonra bu topallık kaybolur; fakat vejetasyonlar oldukça büyük bir hacim aldıkları ve tırnakların hareketine mâni oldukları zaman, topallık tekrar meydana çıkar bazan toplalık şiddetli olur. Yütrüyüşle bu vejetasyonlar iltihaplanırlar, ülserleşirler; bu zamanda komplikasyonların husulu mümkündür. Bir kere vejetasyonlar geliştikten sonra, artık hastalığın kendinden sifayap olması ümidi kalmaz (2).

Diagnosis :

Basit bir muayene ile anlaşılır. Bununla beraber anemnez, enspeksiyon ve palpationla teşhis kolayca yapılabilir. Hastalık başka bir ayak hastalığıyla karıştırılmaz (5).

Prognosis :

İş hayvanlarının yürümesine, çalışmasına engel olduğu, bazen gerçekten hayvanı çalıştıramaz bir hale getirdiği zaman vahimdir.

Eğer hasta yetiştiricilikte kullanılan bir boğa ise o zaman sıfat işi aksar veya imkansız bir duruma girerki böyle halde prognoz daha önemlidir.

TEDAVİ

Preventif Tedavi :

Parmak arası bölgesinden yaralanmış, yahut şap hastalığına tutulmuş hayvanları zemini ve yataklığı çok temiz bir mahalle koymak, uygun bir tedavi tatbik etmekten ibarettir.

Küratif Tedavi :

İlkin vejetasyonları ortadan kaldırmak lazımdır. Bunun için kostikler kullanarak tahrip etmek ilk nazarda akla gelirsede eski bir tedavi tarzıdır, uzun sürer ve mahzurdan salim değildir. Vejetasyonların iri olduğu vak'alarda gerçekten en muafık olan şirurjikal tedavidir. FRANK, GIRARD vejetasyonları kesmeği ve kaidelerini koterize etmeği tavsiye etmektedirler. Hayvan travayda

yahut yatmış vaziyette zaptolunur, bir yardımcı tarafından tırnaklar birbirlerinden uzaklaştırılırlar, keskin bir makasla yahut bir pens ve bisturi ile vejetasyonlar kesilir, bir miktar kan akmasına müsaade olunur, sonra onların kaidesi kızdırılmış bir koterle yahut kostik bir tozla kotérize edilir (2-5).

NIR hayvanlarda, bilhassa hastalık eski olduğu zaman, radikal bir netice almak için koterizasyonu bir kaç kere tekrar etmek iktiza eder (5-9).

G. MOUSSU, vejetaonlar kesildikten ve bir kaç saniye kan akmasına müsaade edildikten sonra yaranın müsavi miktarda iodoforme, oxyde de zinc, tanin'den ibaret karışık bir tozla örtülmesini ve parmak arsına bir pansuman tatbikini tavsiye etmektedir. Pansuman vaziyete göre 5-10 gün sonra değiştirilir; yara taşkın bir halde görülürse, üzerine hafif bir tabaka teşkil edecek tarzda alun calcinée pülverize edilir, yara açık olarak iltiyama bırakılır. Vejetasyonlar ağrısız ve keratinize oldukları zaman, onları kesip atmağa müracaat etmek faydasızdır (2-10).

KLİNİK VAK'AMIZ VE BU HUSUSTA TARIM BAKANLIĞINA VERİLEN RAPOR

<i>Hayvanın ait olduğu yer</i>	: Bornova Sun'î Tohumlama İstasyonu, İzmir.
<i>Hayvanın Nev'i</i>	: Çift Tırnaklı
<i>Hayvanın Irkı</i>	: Holstein, T.4 Roamer
<i>Hayvanın Donu ve Cinsi</i>	: Siyah Alaca Boğa
<i>Hayvanın Doğum Tarihi</i>	: 24 /Ekim /1957
<i>Hayv.da Tesbit ettiğimiz</i>	
<i>Hastalık</i>	: LIMAX

Yukarıda eşkali yazılı boğanın yerinde yapılan muayenesinde: hayvanın 4 ayağında ve tırnaklar arasında iki seneden beri görülmeğe başlayan ve tedricen büyüyen birer şişkinlik (2-3 cm. kutrunda yukarıdan aşağı, glomların gerisine kadar devam eden, parmak arası derisinin bir hiperkeretosis şekli) tesbit edildi.

Elle muayenede; bu şişkinliklerin soğuk, sert, ağrısız olduğu, yürütüldüğünde her hangi bir toplallık ve vazife bozukluğuna sebebiyet vermediği, kısaca hayvanda birer üç parmaklılık hali tesbit edildi. Hastalık bir polidaktili değildir.

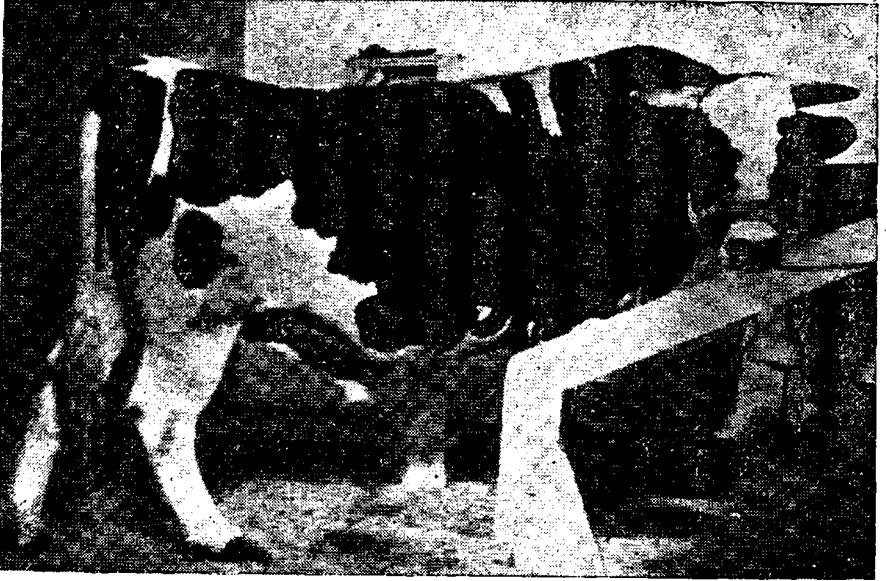
Literatür kayıtlarına göre dominant bir veraset yolu takip eden bu hastalık veya anomali travmalarla (Exogen sebeblerle) meydana gelmektedir.

Parmak arası hiperkeratize şişkinliklerde bir nekroz ve binnetice topallık meydana gelmemesi için ayakların travmalardan esirgenmesi icap eder.

Bu maksatla hayvanın kuru, temiz bir yerde gezdirilmesi ve keza yumuşak kuru temiz bir yataklık üzerinde bulundurulması doğru olur. Haddinden fazla semiz ve ağır olan hayvanın daha fazla kilo almamasına dikkat edilmelidir.

NETİCE ve KARAR

Hastalık gördüğümüz haliyle inoperable'dır, yukarıda bildirilen profilaksiye dikkat edilmelidir, F 1-F 2'lerde bu şişkinliklerin durumu takip edilmeli, iş-sağlık ve ekonomi yönünden ahır ve ayak hijyeninin önemi yetiştiricilere anlatılmalıdır. İş bu rapor tarafımdan hazırlanmıştır. 24/10/1962.

Resim: 1

Hastamız; 1957 doğumlu, HOLSTEIN T. 4., ROAMER (BOĞA)

Not: Hayvanın çok verimli olduğunu, civardaki köylerdeki F1, F2 leri teker teker görerek anladık. Hali hazırda 1-1,5 yaşlarında olan yavrularında, tarif ettiğimiz hastalığa ait bir işaret tesbit edemedik. Bununla beraber daha bir kaç sene yavrular takip edilmelidir. Hastalığın daha ziyade hayvanın ağırlaşmasıyla görüleceği kanısındayız. Bu kanaatımız literatür kaynaklardan gelmektedir.

Limax

Resim : 2
Hastamızın ön sağ ayağının fotoğrafı ve iki tırnak arasında görülen Limax

Resim : 3
Ön sol ayakta limax (Aynı bogada)

Resim: 4
Arka sol ayakta hastalığın görülüşü
(Aynı Vak'ada)

Resim: 5
Arka sağ ayakta hastalığın görülüşü
(Aynı Vak'ada)

TARTIŞMA

Literatür kayıtlarına göre sığırların ayak parmakları arası derisinde görülen vejetatif şişkinlikler (LİMAX) bu vak'a ile mamleketimiz hayvanlarında da görülmeğe başlamıştır.

Büyük paralarla temin edilen kültür ırkı sığırların ve bilhassa büyük bir değer ve ihtimam ile büyütülen boğaların ayak ve ahır hijyenine büyük bir önem vermek mecburiyeti vardır.

Hastalığın tedavisinden ziyade profilaksiye önem vermelidir. Hastaların tedavisine, vejetasyonların keratinize olmadan önce geçilmesi faydeli olur. Aksi halde tedavi güçleşir veya daha uzun bir zaman alır.

Hastalık yavrularda görülür görülmez, hayvan hemen damızlıktan alınmalıdır.

ÖZET

Takdim ettiğimiz özel vak'a üzerine LIMAX hakkında yeterli bilgi vermeğe çalıştık.

SUMMARY

In Turkey, I first time encountered this foot sickness (LIMAX) in a bull which showed hereditary condition according to the literature knowledge.

LİTERATÜR

- 1 - Arıtürk, E. (1962): *Evcil Hayvanların (At, Sığır, Koyun ve Keçi) Kahtsal Bozukluk ve Letal Faktörleri ve Bunların Genetiği.*, Lalahan Zooteknik Araştırma Enstitüsü., Yayın No: 14., Ankara.
- 2 - Başer, M.T. (1958): *Çift Tırnaklılarda Ayak Hastalıkları ders notlarından.*, Ankara.
- 3 - Ekkehard, W.(1960): *Die Erbschaden Landwirtschaftlichen Nutztiere. Veb Gustav Fistav Fischer Verlag.*, Jena.
- 4 - Erkut, O. (1944): *Beygir ve Sığırda Ayak Hastalıkları.*, As. Vet. Okulu Külliyatından., İstanbul.
- 5 - Frank, R.E. (1959): *Veterinary Surgery.*, Burgess Publishing Company. 426 South Sixth Street, Minn. 15., Minn., U.S.A.
- 6 - Koch, P. Fischer, H. Schuman, H. (1957): *Erbpathologie der Landwirtschaftlichen Haustiere.*, Verlag paul parey.
- 7 - Kral, F. Novak, J.B. Bzeck, D.J. (1956): *Veterinary Dermatology.* J.B. Lippincott Company., Philedelphia, London, Montreal.
- 8 - Merck, L.C. (1961): *The Merck Veterinary Manual.*, The Merck and Co., Rahway., N.J., U.S.A.
- 9 - Miller, C.W. West, P.G. (1956): *Black's Veterinary Dictionary.*, Adam and Charles Black., London.
- 10 - O'Connor, J.J (1956): *Dollar's Veterinary Surgery.*, Billere, Tindall and Cox., London.